

เพลงกล่อมลูก : ความเป็นจริงของบทบาทและสถานภาพสตรีมลายู

นุริยัน สาล๊ะ

บทความต่อไปนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและสถานภาพสตรีมลายูที่ปรากฏในงานวรรณกรรมบทกลอนประเภทเพลงกล่อมลูกของชนชาวไทยผู้สืบเชื้อสายมลายูในจังหวัดปัตตานี และชนเชื้อสายมลายูที่อาศัยอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย เพื่อการศึกษาบทบาทและสถานภาพสตรีมลายูในแง่มุมต่าง ๆ ได้ภาพที่กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงได้คัดเลือกเพลงกล่อมลูกมลายูในมาเลเซียเฉพาะที่มีเค้าโครงเนื้อหาและภาษาที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยมรดกทางวรรณกรรมมลายูที่มี และใช้ร่วมกันมากับชนชาติมลายูในจังหวัดปัตตานีมานับศตวรรษเป็นหลัก

วรรณกรรมทุกประเภทจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางสังคม หมายรวมถึงวรรณกรรมประเภทบทกลอนกล่อมลูกซึ่งคนส่วนใหญ่ทุกวันนี้มักจะมองข้ามไม่ให้ความสำคัญมากเท่าวรรณกรรมประเภทนวนิยาย และเรื่องสั้นที่เป็นที่นิยมกันและสามารถเลือกหาซื้อมาอ่านได้ง่าย แต่การที่จะหาวรรณกรรมประเภทเพลงกล่อมลูกนั้นดูเหมือนจะยากยิ่ง และจะต้องไปสืบถามจากคนแก่ ๆ ตามหมู่บ้าน เพราะเหตุที่เพลงกล่อมลูกเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์

อักษร และจัดเก็บรวบรวมไว้จากผู้รู้หรือผู้ที่ครอบครองอยู่ ผู้ที่อาจจะสนใจอยากจะรู้ อยากจะฟัง บทเพลงกล่อมลูกบ้างในปัจจุบันนี้ อาจจะเป็นหญิงสาวที่กำลังเป็นแม่คนหรือแม่ลูกอ่อนก็ได้ เพื่อที่จะนำเพลงนั้นไปใช้ร้องขับร้องกล่อมลูกของตน แต่จะมีสักกี่คนในปัจจุบันนี้ที่อยากจะสัมผัสกับเสน่ห์มนต์ขลังของบทเพลงนี้กันอย่างจริงจัง แม้แต่คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านซึ่งน่าจะเป็นคลังข้อมูลและเจ้าของบทเพลงกล่อมลูกได้เป็นอย่างดีนั้นเกือบจะหาไม่ได้แล้ว และที่ยังมีอยู่บ้างก็จะร้องเพลงกล่อมลูกได้ไม่สมบูรณ์นัก เนื่องจากวัยที่ล่วงเลยและความสามารถในการจดจำที่ถดถอยลง ประกอบกับสภาวะแวดล้อมและการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปมากไม่เอื้ออำนวยต่อความนิยมและรื้อฟื้นได้ ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมนั้นวรรณกรรมกล่อมลูกเคยได้รับความนิยมในสังคม รับใช้สถาบันครอบครัวมาหลายชั่วอายุคน คนส่วนใหญ่รู้จักและขับร้องได้เพราะเพลงกล่อมลูกของคนสมัยก่อน ๆ ก็คือบทเพลงชนิดหนึ่งที่เป็นแหล่งที่มาของความบันเทิง เป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูก และเป็นที่มาของความรู้ภูมิปัญญาสำหรับเด็กก่อนวัยเข้าเรียนอย่างเป็นทางการนั่นเอง

เพลงกล่อมลูก ถือเป็นงานวรรณกรรมพื้นบ้าน ที่อยู่ในรูปของบทกลอนและสามารถจัดอยู่ในประเภท ของบทเพลงพื้นเมือง เพลงกล่อมลูกเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางปัญญาที่เต็มไปด้วยความคิดและจินตนาการ ไม่ใช่วรรณกรรมว่างเปล่าไร้แก่นสาร แต่เป็นวรรณกรรมที่มีความเชื่อมโยงไปถึงศาสตร์แขนงต่าง ๆ อาทิ เช่น วิทยาศาสตร์ธรรมชาติวิทยา เศรษฐศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยศาสตร์ ศาสนาและความเชื่อของชาวบ้าน จิตวิทยา และปรัชญา พื้นบ้านของการครองเรือน เนื้อหาของบทเพลงกล่อมลูกที่มีอยู่นั้นเปรียบเสมือนตำราเรียนปฐมวัยที่ใช้กัน อยู่ภายในสถาบันครอบครัวโดยไม่มีการบันทึกเป็นกิลักษณะ สมาชิกของแต่ละสังคมต่างยอมรับว่าเพลงกล่อมลูกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตของพวกเรา ที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษและสืบทอดกัน มาแล้วรุ่นเล่าเป็นห่วงโซ่ เป็นมรดกทางสังคมที่ทุกคน ถือครองร่วมกัน ใครคนใดคนหนึ่งจะมาอ้างสิทธิ์เป็น เจ้าของแต่เพียงผู้เดียวไม่ได้

เนื่องจากชื่อ “เพลงกล่อมลูก” นั้นมีความหมาย ทั้งโดยนัยและโดยตรงแล้วว่า ใครคือผู้ร้อง และร้อง ให้ใครฟัง เนื้อหาหลักน่าจะเกี่ยวกับอะไรได้บ้าง จาก ชื่อเพลงรวมความแล้วมีจุดประสงค์เพื่อใช้ร้องขับกล่อม ลูกให้นอนหลับสบายปราศจากทุกข์ภัย เป็นสื่อถ่ายทอดความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทรของผู้เป็น แม่สู่ลูกรักได้อย่างดี และมีประสิทธิผลต่อพัฒนาการ การเจริญเติบโตของเด็กทั้งในด้านจิตใจและสมองตั้งแต่ เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เราอาจจะปฏิเสธได้เลยว่า เพลงกล่อมลูกที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยนั้น ผู้แต่งน่าจะ

เป็นสตรีผู้เป็นแม่ ย่า หรือยายเสียเป็นส่วนใหญ่มากกว่า ที่จะเป็นบรรพบุรุษผู้เป็นพ่อ ปู่ หรือตาของเด็ก โดย พิจารณาจากหลักความเป็นจริงของชีวิตที่เราัมักจะเห็น สภาพสตรีผู้เป็นแม่เป็นผู้แบกภาระรับผิดชอบการเลี้ยง คุบุตรเสียจนชินตา ไม่ว่าจะโดยหน้าที่หรือโดยลักษณะ ทางธรรมชาติของความเป็นแม่ของคนทั้งโลกก็ตาม ดังนั้นเพลงกล่อมลูกจึงเป็นบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ผู้เป็นลูกและสตรีผู้เป็นแม่โดยตรงมากที่สุด บทบาท และสถานภาพสตรีแต่ละชาติที่บรรยายไว้ในเพลงกล่อม เด็กแต่ละชาตินั้นมิได้มีความแปลกใหม่หรือแตกต่างกันแต่อย่างใด โดยเฉพาะบทบาทและสถานภาพสตรี ในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน คือ ไทย ลาว เขมร พม่า เวียดนาม และมลายู

บทบาทและสถานภาพสตรีมลายูที่จะศึกษาต่อไปนี้ หมายถึงบทบาทและสถานภาพสตรีมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสตรีมลายูในวรรณกรรมเพลงกล่อมลูกจะทำให้เราได้รู้ถึงคุณสมบัติ ฐานะ หน้าที่ และบทบาทของสตรีมลายูที่มีอยู่ในอดีต ปลูกฝังกันมาจนถึงสตรียุคปัจจุบัน และจะต้องสืบทอดกันไปถึงสตรีที่จะเกิดตามมาในอนาคต โดยพื้นฐานแล้วบทบาทและสถานภาพสตรีมลายูนั้น ถูกกำหนดและปฏิบัติกันมาตามขนบนิยมจารีตประเพณีเดิมของสังคม และอยู่ในขอบเขตที่ไม่อาจจะฝ่าฝืนหรือขัดแย้งกับศาสนบัญญัติของอิสลาม ภาพของสตรีมลายูที่ปรากฏในบทเพลงกล่อมลูกจึงมีทั้งที่เป็นภาพสตรีในอุดมคติ และภาพสตรีที่ปรากฏในสภาพชีวิตที่เป็นจริงในสังคม

สังคมมลายูในอดีตสตรีไม่ค่อยจะมีอิสระมากเท่ากับบุรุษในความหมายที่ว่าสตรีไม่ค่อยจะได้รับอนุญาตให้ออกไปเที่ยวเล่นพื้นเขตริ้วบ้าน แต่จะถูกจำกัดอยู่ในบ้านภายในสายตาของพ่อแม่ เวลาส่วนใหญ่หมดไปวัน ๆ กับงานบ้านช่วยเลี้ยงน้อง ทำกับข้าว ซักเสื้อผ้า ถูบ้านกวาดบ้าน ไม่ได้ได้รับอนุญาตให้พูดคุยพบปะกับผู้ชายอย่างเช่นทุกวันนี้ จึงเกิดมีเพลงกล่อมลูกล้อเลียนผู้ปกครองที่หวังลูกสาวมาก ๆ ว่า ชายที่ชอบหรืออยากชมลูกสาวบ้านไหนก็จะต้องทำถึงขนาดแอบเจาะฝาบ้านแอบดูลูกสาวของเขา ซึ่งสมัยก่อน ๆ นั้นคงทำได้ เพราะบ้านของคนที่ไม่ค่อยมีฐานะนั้นนิยมเอาไม้ไผ่มาจักสานทำเป็นฝาบ้าน บางเพลงก็ล้อเลียนสาวว่า หากมีหญิงสาวสักคนเดินผ่านมา ชายก็จะต้องตามจับ จ้องจะตะครุบตัวให้ได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพ

สตรีมลายูกับขอบเขตการคบเพื่อนต่างเพศของสังคมในอดีตไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. Onek-onek udang	กึ่งเอ๋ยกึ่งน้อย
Lembu patah tanduk	เจ้าวัวเขาหัก
Cik mek kena godam	สาวน้อยถูกตี
Cik wang kena tumbuk	ชายหนุ่มถูกทุบ
Tumbuk damar titing	ตำข้าวได้ตึง
Pasang damar cahaya	จุดข้าวได้เปลวสวย
Tebuk lubang dinding	เจาะรูฝาบ้าน
Intai anak dara	แอบดูหญิงสาว
Anak dara datuk	ลูกสาวตายาย
Mandi tepi kolam	อาบน้ำริมคลอง
Datuk tak ada gigi	ตายายไร้ฟัน
Kunyang-kunyang telan	เคี้ยว ๆ แลวกกลืน
2. Bunga raya dak du	ดอกชบาดาษดื่น
Kembang tujuh lapis	ช้อนบานเจ็ดชั้น
Anak dara lalu	หญิงสาวเดินผ่าน
Igap (tagkap) beri boleh	จับไว้ให้ทัน

การที่หญิงสาวสมัยก่อนไม่ค่อยมีอิสระในการคบค้าสมาคมกับคนต่างเพศส่วนหนึ่ง เป็นเพราะหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม และจารีตประเพณีทางสังคม โดยมีเหตุผลที่ตรงกัน คือ เพื่อป้องกันเกียรติของสตรี ซึ่งเป็นเพศที่อ่อนแอในแง่ของลักษณะทางกายภาพ เป็นเพศที่เปราะบาง อับอายง่ายหากถูกสังคมประณาม ถ้าประพฤตินอกวิสัยของบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งพ่อแม่ตระหนักดีจึงหาวิธีป้องกันไว้และสังคมสมัยก่อนยอมรับ แต่คนปัจจุบันกลับเอาสภาพกาลปัจจุบันไปตัดสินว่าการกักกันลูกสาวทำให้ขาดอิสรภาพ และ

สตรีมลายูปัจจุบันมีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศมากขึ้น แต่ต้องไม่ล้ำเขตศาสนากำหนดไว้

โดยพื้นฐานทางสรีระสตรีถูกสร้างมาเพื่อให้ทำหน้าที่หลักสองอย่างควบคู่กัน คือ การทำหน้าที่เป็นภรรยาและเป็นแม่ สตรีมลายูในฐานะที่เป็นภรณยานั้นจะต้องดูแลเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของสามี เมื่อมีลูกก็ต้องดูแลเลี้ยงลูก เป็นธุระเรื่องอาหารการกิน การจัด

หาเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนให้การศึกษาแก่ลูก หน้าที่ความรับผิดชอบเหล่านี้สตรีมลายูได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เล็กแต่น้อยยังไม่รู้ภาษาและนอนกวัดแกว่งไปมาในเปล ดังหลักฐานบทเพลงกล่อมลูกของชาวมลายูมาเลเซียที่ใช้ร้องกันในประเพณีพิธีขึ้นอยู่ของทารกเพศหญิงมลายู ที่มีเนื้อหาพิเศษควรค่าแก่การศึกษาดังนี้

3. Wahailah anak yang setia wan

Engkaulah ini, anak perempuan

Jikalau lah engkau ada pertemuan

Suamimu itu jangan dilawan

Wahailah anak kami berpesan

Kepada engkau di dalam buaian

Ibu bapamu jangan kaulawan

Jangan mu ikut iblis dan syaitan³

(Harun Mat Piah, 1976 77)

โอ้ลูกรักดวงใจซึ่งแสนสุดนี้

ตัวเจ้านี้เกิดมาเป็นลูกหญิง

หากวันใดเจ้ามีคู่ตนาหงัน

กับสามีเจ้าอย่าได้สู้ขัดขืน

โอ้ลูกเอ๋ยพ่อแม่จักฝากเตือนไว้

ให้แก่เจ้าตัวน้อยในอู่เปล

กับแม่พ่ออย่าได้สู้เกรใส่

อย่าได้ทำตามผีห่าซาตานเลย

เนื้อหาหลักของบทเพลงนี้คือการสั่งสอนชี้แนะถึงหลักการปฏิบัติตัวและพฤติกรรม การแสดงออกของลูกผู้หญิงมลายูมุสลิมให้เหมาะสมกับสถานภาพของตน คือสตรีในฐานะที่เป็นภรรยาและเป็นลูกของพ่อแม่ คำสั่งสอนที่ปรากฏในบทเพลงกล่อมลูกบทนี้ก็คือคำสั่งสอน ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของทุกสังคมไม่เฉพาะแต่ในสังคมมลายูเท่านั้น แต่ที่น่าสนใจคือ คำสอนดังกล่าวนี้สืบเนื่องมาจากศาสนาอิสลาม ที่ได้กำหนดสถานภาพและบทบาทสตรีมุสลิมไว้อย่างชัดเจนและจะต้องอยู่ในกรอบที่วางไว้ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยและความสงบสุขของสตรีเอง ซึ่งอิสลามได้กำหนด

ไว้ว่า สตรีผู้มีฐานะเป็นภรณยานั้นจะต้องมีความซื่อสัตย์ เคารพเชื่อฟังสามี ไม่แสดงปฏิกิริยาต่อต้าน ดื้อดึง หรือก้าวร้าวสามีทั้งต่อหน้าและลับหลังในกรณีที่สามีไม่ได้กระทำความผิดตามศาสนบัญญัติ สตรีพึงปฏิบัติดังกล่าว เพราะสตรีเป็นผู้ตัดสินใจเลือกชายผู้นั้นเป็นสามี เป็นผู้ปกครองดูแลทุกข์สุขของตนแทนพ่อแม่ด้วยความสมัครใจแล้ว ดังคำกล่าวของวรรณคดีสุทท้ายในบทแรกที่ว่า “กับสามีเจ้าอย่าได้สู้ขืน” เป็นการรวมความหมายห้ามขัดขืน หรือสู้ทั้งทางการแสดงออกด้วยวาจา ใจ และกาย คำสั่งสอนในลักษณะนี้มีปรากฏในวจนะของท่านนบีบิหมมัด ความว่า

“หากเป็นไปได้ว่าคนเรานั้นมีสิทธิกราบคนอื่น
ได้แล้ว ข้าพเจ้าจะสั่งให้หญิงผู้ได้ชื่อว่า เป็นภรรยา
นั้นกราบสามีของนางด้วย”² (แปลจาก Hamisah Hus-
sin, 1988 : 24)

ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้สตรีทุกคนเคารพ
ยกย่องสามีเทียบเท่ากับบุพการี แม้แต่ท่านนบีมุหัมมัด
ท่านก็ยังสั่งสอนเด็กเดือนริดาสุดที่รักของท่าน คือ ซิตี
ฟาติมาฮ์ (Siti Fatimah) ซึ่งเป็นสตรีมุสลิมที่ได้รับการ
ยกย่องว่าเป็นแบบฉบับของลูกที่ดี ให้เคารพและเชื่อฟัง
สามี หากได้ทำผิดหรือล่วงเกินสามีจะด้วยวาจา หรือ
การแสดงออกด้วยการกระทำ นางต้องรีบขอโทษสามี

4. Barang siapa melawan suami

.alunya sakit rasanya hati

Mukanya hitam seperti candu

Di dalam neraka tempat beradu

kaanamanlak, kaanamanlak

Ya'uyuni uyuni hayati

Walaupun senang ataupun susah

Jika engkau suamimu muda

lap-tiap hal suamimu jaga

บทเพลงกล่อมลูกที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ทั้งสอง
เพลงคือ เพลงที่สามนั้นเปรียบเทียบการกระทำของ
ลูกที่ไม่ดีกับพ่อแม่ว่าเป็นการกระทำที่เอาแบบอย่าง
ของพวกมาร พวกซาตาน ซึ่งเป็นสิ่งชั่วร้ายคอยหลอก
ล่อให้คนประพฤตินทางที่ผิด ๆ ขัดกับศีลธรรมอันดี
ส่วนบทเพลงที่สี่นั้นให้ภาพสะท้อนของความทุกข์
ทรมานของสตรีในขุมนรก ซึ่งมีความผิดโทษฐานอัน
เกิดจากความอวดดี ความอกตัญญูต่อสามี ซึ่งอิสลาม

ห้ามที่ มิฉะนั้นแล้วหากนางสิ้นชีวิตไปก่อนที่จะได้
กล่าวคำขอโทษ ท่านนบีมุหัมมัดซึ่งเป็นบิดาจะไม่
ยอมละหมาดศฟให้ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสตรีมุสลิม
นั้นถึงจะมีฐานะอันสูงส่งเพียงใดก็ตามจะไม่ได้รับการ
ยกเว้นที่จะต้องอยู่ในโอวาทของสามี ต้องขอโทษเมื่อ
ทำผิด คำสั่งสอนและตักเตือนสตรีในท่านองนี้ได้รับ
การปฏิบัติสืบทอดกันมาในหมู่สตรีมลายูเรื่อยมา ถึงแม้
จะไม่ปฏิบัติโดยเคร่งครัดไปบ้างก็ตามในปัจจุบันนี้ แต่
เนื้อหาคำสั่งสอนนี้มีปรากฏทั่วไปในบทเพลงกล่อมลูก
มลายูทั้งในมาเลเซียและจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีเนื้อหาของ
เพลงที่ใกล้เคียงกันมากดังนี้

ใครก็ตามที่ขัดขืนสุสามี

เลารู้สึกเจ็บปวดลึกอยู่ในใจ

ทั้งใบหนานั้นคำคำล้าดังกับผี

ในนรกนั้นแหละหนาทักพิง

ราวกับว่านั่นคือสิ่งสำหรับเจ้า

ยอดดวงตาดวงใจของพ่อแม่

ถึงจะอยู่ในยามสุขหรือยามยาก

หากว่าเธอสามีนั้นหนุ่มแน่นอยู่

ทุกวี่วันสามีเจ้าเฝ้าดูแล

ได้บัญญัติไว้ว่าสตรีที่อกตัญญูต่อสามีนั้นในวันปรโลก
ซึ่งเป็นวันพิพากษา พวกเขาจะถูกออกมาจากหลุมฝัง
ศพด้วยใบหนาคือเป็นสีดำหมองคล้ำ³ (เรื่องเดียวกัน :
65) ซึ่งชาวมลายูเปรียบไว้ว่าเป็นสีดำของผีซึ่งเป็น
สัญลักษณ์ของความไม่ดี เพราะฉะนั้นสตรีมุสลิมจะ
ได้รับการพิพากษาให้ได้อยู่ในสรวงสวรรค์ หรือนรก
นั้นส่วนหนึ่งจะพิจารณาจากพฤติกรรมการปฏิบัติตัว
ต่อสามีด้วย

สตรีนอกจากจะถูกสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ภรรยา แล้ว ยังจะต้องทำหน้าที่เป็นแม่ให้กำเนิดลูก มีบทบาทสำคัญต่อการให้การอบรมเลี้ยงดูเพื่อสร้างลูกให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่เป็นคนดีของสังคม และเป็นที่ต้องการของชาติบ้านเมือง อนาคตความเจริญหรือความตกต่ำของลูกส่วนหนึ่งนั้นมาจากพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูที่ลูกได้รับจากแม่ สตรีผู้เป็นแม่จึงจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความอดทน ทนต่อความทุกข์ยาก ทนต่อความเจ็บปวดที่เกิดจากการให้กำเนิดบุตร แม่จึงเป็นผู้ที่มีบุญคุณที่ลูกมีอาจจะตอบแทนหรือชดใช้ได้หมด อิสลามได้วางฐานะสตรีผู้เป็นแม่ไว้สูงกว่าผู้ที่เป็นพ่อ ซึ่งปรากฏในวจนะของท่านนบี Muhammad โดยมีใจความว่า “สวรรค์นั้นอยู่ใต้ฝ่าเท้าแม่” เพราะฉะนั้นลูกจึงสมควรแสดงท่าทางกาวัวต่อพ่อแม่ไม่ว่าจะด้วยวาจา หรือการกระทำดังที่กล่าวแล้วข้างต้นในบทเพลงที่สาม

สตรีผู้เป็นแม่นั้นจัดว่าเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของความเป็นนักจิตวิทยาฝังอยู่ในสายเลือด โดยไม่ต้องผ่านการอบรมจากสถาบันการศึกษาขั้นสูงมาก่อนแต่อย่างใด แม่มีความรักเป็นอาวุธประจำกายในการเลี้ยงดูอบรมลูก ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าไม้เรียวหลายเท่าตัว เรา มักจะได้ยินคำพูดของคนหลาย ๆ คน หรือแม้แต่คำพูดที่ออกจากปากของแม่เราเองว่า แม่นั้นเลี้ยงดูลูกก็เพราะรักลูก ขอให้ลูกได้ดิบได้ดี มีความเจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จในชีวิตทุก ๆ ด้าน แม่ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนจากลูก ขอเพียงแต่ให้ลูกได้ระลึกถึงแม่บ้างเท่านั้นก็พอ เหล่านี้คือคำพูดที่หลาย ๆ คนคงจะได้ยินกันมาบ้างจนชินแล้ว และดูเหมือนจะมีอิทธิพลต่อใจเราได้ไม่มากมายนัก แต่ถ้าเมื่อใดที่เราได้ยินเสียงเพลงกล่อมลูกต่อไปนี้ ในบรรยากาศที่เงียบสงบ ในบ้านเรือนไม้เก่า ๆ ตามหมู่บ้านชนบทจะทำให้เราระลึกถึงแม่ รักแม่ทันที เนื้อเพลงกล่อมนั้นมืออยู่ว่า

3. Kenanglah olehmu awang dan dayang

Pada ibu-bapamu adalah sayang

Sakitnya badan hangat berdiang

hangat serata malam dan siang

Ibumu berdiang dak berhenti

Tidurnya pula serasanya mati

Antara anaknya lepas empat puluh hari

Waktu ibumu di atasnya gerai

Airlah mata, airnya mata jatuh berberai⁴

ระลึกกันบ้างเถิดลูกรักทั้งชายหญิง

เจ้านั้นเป็นสုตที่รักของพ่อแม่

สลับปวดร้อนเหลือเกินร่างกายนอนอยู่ไฟ

ร้อนกายทั่วทั้งคืนทั้งวัน

แม่ของลูกนอนอยู่ไฟไม่พักหยุด

ยามนอนนั้นรู้สึกราวกับตาย

กว่าที่ลูกจะพ้นวัยสี่สิบวัน

ช่วงยำนั้นแม้อย่างนอนอยู่บนแคร่

แม่ร้องให้น้ำตาไหลร่วงพรากพราก

(ปรับจาก มัลลิกา คณารักษ์ : 2523, 115—116)

จริงอยู่ว่าแม่นั้นมักจะไมเรียกร้องให้ลูกตอบแทน
คุณเมื่อลูก ๆ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ และมีครอบครัวไป
แต่โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมต้องการที่พึ่งเมื่อยาม
ยากและอยู่ในวัยชรา พ่อแม่ย่อมต้องการจะฝากไข่ไว้
กับลูก และนี่คือเสียงสะท้อนจากใจผู้เป็นแม่ทุกคน
คืออาวูที่คอยชะคอยกระตั้นจิตสำนึกของลูกให้ระลึก
ถึงหน้าที่ที่พึงมีพึงปฏิบัติต่อแม่ ให้ลูกได้ตระหนักถึง
ภาระหน้าที่และสภาพของความเป็นแม่อยู่เสมอและ
ตลอดไป เพลงกล่อมลูกบทนี้ให้ภาพความทรหดของ
สตรีมลายูที่ป็นแม่ไว้อย่างชัดเจนและตรงตามความเป็น
จริงมากที่สุดเพลงหนึ่ง

อิสลามได้สอนไว้ว่าสตรีที่เป็นแม่ของลูกนั้นจะ
ต้องมีความรักความห่วงใยต่อลูกทุกคนเท่า ๆ กัน ห้าม
เลือกที่รักมักที่ชัง สตรีใดที่ละเลยต่อหน้าที่หลักนี้แล้ว

จะไม่ใช่ที่โปรดปรานของพระเจ้า (Allah) เป็นที่วิพากษ์
วิจารณ์และประณามของสังคม พระเจ้าได้กำหนดให้
สตรีทุกคนให้ความรักและความห่วงใยแก่ลูก ๆ ของ
นางทุกคน จึงไม่น่าแปลกที่เราจะพบบทเพลงกล่อม
ลูกมลายูมีเนื้อหาที่แสดงออกถึงความรักความห่วงใย
ของแม่ที่มีต่อลูกแทรกอยู่ในบทเพลงกล่อมลูกทั่วไป
เพราะนั่นคือพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัว
ผู้เป็นแม่ทุกคน ถ้าหากพ่อแม่ไม่ได้ให้การดูแลเอาใจ
ใส่ ห่วงใยแก่ลูก ๆ แล้ว แน่แน่นอนว่าพ่อแม่ก็ไม่ควรที่
จะมาหวังว่าลูกนั้นจะประพฤติปฏิบัติตัวดี ๆ ต่อท่าน
ด้วย และนี่คือข้อคิด คือหน้าที่ของสตรีผู้เป็นแม่ต้อง
ระลึกอยู่เสมอและต้องอบรมสั่งสอนลูก ๆ ทุกคน โดยเฉพาะ
ลูกผู้หญิงให้มีคุณสมบัติของความเป็นกุลสตรี
และยอมรับธรรมชาติที่จะต้องทำหน้าที่เป็นแม่คน ดัง
บทเพลงกล่อมลูกสาวบทนี้

4. Ayuhai anakku emas tempawan

Tidurlah anak atas pangkuan
Ibu berdoa ke hadrat Tuhan
jangan terkena penyakit sawan
Jika ibumu orang miskin
Tiada sampai dua helai kain
Inilah nasib hak ayah dan bonda
Supaya semt di dalam dada
Dengarlah anak yang berbahagia
Sampai umurnya muda belia
Baik timbanglah laku dan gaya
Dipujilah orang akannya kita⁵

(ถอดความใหม่ จากเรื่องเดียวกัน, 11 -117)

ไอ้เจ้าบังอรดวงสมรของแม่นี้
หลับเถิดลูกให้สบายหนุนดักแม่
แม่เฝ้าวอนขอคุ้มครองต่อพระเจ้า
อย่าได้เจ็บไข้ได้ป่วยลมบ้าหมู
หากว่าแม่นแม่เจ้านั้นคนยากไร้
ผ้าพันกายมีไม่ถึงครบสองผืน
นี่แหละคือดวงโชคของแม่พ่อ
ราวกับหนามเข็มตรึงแน่นอยู่ในอก
ฟังเถิดฟังสุขภิรมย์ของแม่นี้
เมื่อถึงวัยแรกรุ่นดรฺณสาว
ไว้กิริยาท่าทางแต่ที่งดงาม
คนจะได้ชื่นชมเยินยอเรา

สตรีนอกจากจะทำหน้าที่เป็นลูก เป็นภรรยาและเป็นแม่แล้ว ยังจะต้องเป็นแบบฉบับให้แก่ลูก เป็นแม่พิมพ์ให้แก่ชาติ จึงกล่าวได้ว่าสตรีผู้เป็นแม่คือครูคนแรกของลูก แม่คือผู้ที่อุทิศเวลาและแรงกายให้กับลูกมากที่สุดในการให้การอบรมเลี้ยงดูลูกเสมอมา ดังนั้นสตรีที่เป็นแม่จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ถ้าแม่ไม่มีความรู้ เป็นคนหูบอด ตาเถื่อน ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู

5. Jikalau anakku sudahlah besar

Carilah ilmu jàlanan terang

Emas dan perak tinggal diorang

Ilmunya kita dibawa pulang

จากบทเพลงกล่อมเด็กบทนี้ พิสูจน์ได้ว่าคำพูดที่เรามักจะกล่าวต่าหนิพ่อแม่สมัยก่อน ๆ ว่า ไม่ส่งเสริมให้ลูกเรียนหนังสือโดยเฉพาะลูกสาวนั้นไม่ถูกต้องนัก คำพูดที่เรา ๆ เคยได้ยินเช่นว่า “มีลูกสาวเรียนให้สูง ๆ ก็เท่านั้น แต่งงานออกเรือนไปก็ต้องอยู่ในครัว ทำกับข้าวเลี้ยงลูกไปอยู่ดี” เหล่านี้เป็นเพียงคำพูดคำแก้ตัวของพ่อแม่บางคนที่ไม่มีโอกาสจะส่งลูก ๆ เรียนหนังสือ อาจจะเป็นเพราะขาดปัจจัยทางการเงินของครอบครัว หรือสติปัญญาของเด็กเองที่ไม่เอื้ออำนวย คำพูดดังกล่าวจึงเป็นเพียงคำปลอบใจตนเอง หรือปลอบใจลูกสาวที่ขาดโอกาสทางการศึกษา สังคมมลายูสมัยก่อนหรือสมัยปัจจุบันนี้ที่ไหน ๆ ก็ตาม การศึกษาของลูกสาวนั้นคือหน้าที่ของพ่อแม่ โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลามซึ่งเป็นพื้นฐาน และเป็นธรรมเนียมของชีวิตนั้นจะต้องให้ความสำคัญมาเป็นลำดับแรก นั่นคือความสามารถในการศึกษาและอ่านคัมภีร์อัล-กุร

ลูนย้อมมิได้ไม่มาก ผลที่ตามมาคือชาติจะมีแต่ประชากรที่ด้อยคุณภาพของสังคม ชวามลายุทุกยุคทุกสมัยตระหนักในสิ่งเหล่านี้มาโดยตลอด ดังที่ปรากฏในบทเพลงกล่อมลูกของพวกเขาที่ส่งเสริมให้ลูกทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชายพยายามแสวงหาความรู้ใส่ตัวเพื่อเป็นทุนรองรับของชีวิต การศึกษามีแต่จะเป็นกำไรของชีวิตดังนี้คือ

หากวันใดที่ลูกน้อยได้เติบโตใหญ่

หาวิชาใส่ตัวไว้ทางชีวิตจะสดใส

อันเงินทองทิ้งไว้ให้คนอื่นไป

แต่วิชาติดตัวไปถึงภพหน้าเอย⁶

อ่าน ที่พ่อแม่มุสลิมทุกคนจะต้องสอนให้ลูก ๆ อ่านได้ทุกคน โดยมีสถานศึกษาแห่งแรกโดยเฉพาะลูกสาวคือภายในบ้านโดยมีแม่เป็นครูสอน ซึ่งในสมัยก่อน ๆ ประมาณสามสิบปีที่ผ่านมานั้น ครอบครัวใดที่ลูกชายหญิงเรียนอัล-กุรอ่านจนจบเล่ม และสามารถอ่านได้อย่างถูกต้องและคล่องแคล่วแล้ว พ่อแม่จะจัดงานเลี้ยงฉลองให้เป็นการประกาศข่าวดีให้เพื่อนบ้านทราบกัน ชวามลายุเรียกประเพณีนี้ว่า “คัทตัมกุรอ่าน” (Khatam Quran) ถ้าเป็นลูกชายมักจะจัดให้ในงานสุนัด (มาฮะยารี) แต่ลูกสาวนั้นมักจะจัดให้ในวันแต่งงานโดยที่ลูกสาวว่าที่เจ้าสาวนั้นจะต้องอ่านคัมภีร์อัล-กุรอ่าน บทใดบทหนึ่งต่อหน้าอิหม่ามที่พ่อแม่เชิญมาทำพิธีแต่งงานทางศาสนาให้ ประเพณีนี้เท่ากับเป็นการทดสอบความรู้ของเจ้าสาวและหน้าที่ความรับผิดชอบของพ่อแม่ควบคู่กัน ด้วยเหตุนี้สตรีมลายูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในด้านการศึกษา พวกเขาไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญ

ของการศึกษาเท่านั้น แต่ยังปฏิบัติตามความต้องการของศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมให้ทุกคนรักการศึกษาใฝ่รู้ในวิชาการและให้ศึกษาหาความรู้ นับตั้งแต่อยู่ในเปลไปจนถึงเชือกสุดท้ายของชีวิต

หากเมื่อเราพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เราจะพบว่ามีสตรีมลายูจำนวนไม่น้อยในที่ต่าง ๆ กันไม่ค่อยจะมีความรู้สูงมากนัก ทั้งนี้เพราะวิถีชีวิตของคนสมัยก่อนนั้นมีความเรียบง่าย ไม่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีวิทยาการเทคโนโลยี

ก้าวหน้าเช่นทุกวันนี้ ความรู้ของคนสมัยก่อนโดยเฉพาะชาวมุสลิมมลายูก็คือความรู้ทางด้านศาสนาอิสลาม อ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ความรู้ทางวิชาชีพงานบ้านเรือน การถักทอผ้า การทำไร่นาเพื่อเศรษฐกิจของครอบครัว ที่อาศัยการเรียนรู้จากการสร้างสมประสบการณ์ตั้งแต่เล็กจนโต จึงเป็นการใช้แรงงานเพื่อครอบครัว จะเห็นว่าลูกสาวเมื่อโตพอที่พ่อแม่จะไว้ใจได้ก็ต้องรับหน้าที่เลี้ยงน้องอยู่กับบ้านในขณะที่พ่อแม่ออกไปทำนา ทำสวน ดับทพเพลงกล่อมลูกต่อไปนี้

Ndoi-ndoi tiak

Tiak makan padi

Adik jangan teriak

Mak gi cari padi

เปลเอ๋ยเปลนกระจาบ

นกระจาบกินข้าวเปลือก

น้องน้อยเจ้าอย่าร้องไห้

แม่ไปนาหาข้าวเอ๋ย

7. Endur-cndui cak

Cak makan padi

Adik dok teriak

mak pi ketam padi ⁷

(Jamaludin Hashim 1986, 144)

เปลเอ๋ยเปลนกระจาบ

นกระจาบกินข้าวเปลือก

น้องน้อยก็ร้องรำให้

แม่ไปนาเกี่ยวข้าวเอ๋ย

ยามว่างจากการเลี้ยงน้อง ทำงานบ้านและหมอดนํานา เด็กสาวเหล่านี้ก็ต้องฝึกหัดทอผ้าเพื่อใช้ในการเลี้ยงตัวเองเลี้ยงครอบครัวต่อไปเมื่อออกรเรือนไป เป็นการฝึกการเรียนรู้ที่จะช่วยประคองฐานะเศรษฐกิจของ

ครอบครัวของพ่อแม่หรือของตนเองต่อไป เราจึงพบว่า มีบทเพลงกล่อมลูกมลายูหลายต่อหลายเพลงที่เอ่ยถึงงานทอผ้าที่เด็กสาวต้องทอขึ้นเพื่อใช้เป็นเสื้อผ้างานแต่งงานของตนดังตัวอย่าง

8. Ayun lambut laju

Sarap batang nipah

Tenun kain baju

Buat pakai nikah

ไกวเอ๋ยไกวเปลสูงลอยละลิว

บรรทุกต้นจากไผ่จนเต็มเพียบ

ทอผ้านุ่งห่มเตรียมไว้

ใช้ใส่แต่งงานแต่งงานเอ๋ย

เมื่อออกเรือนไปเด็กสาวเหล่านี้จะมีสถานภาพใหม่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ จากสถานภาพที่มีอยู่เดิม และคงอยู่ตลอดไปตราบใดที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่คือ การเป็นลูกนั้นมามีสถานภาพเป็นภรรยา ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาบ้างแล้ว หน้าที่ของภรรยาโดยหลักแล้วก็คือการดูแลบ้านเรือน ดูแลเรื่องอาหารการกิน เมื่อมีลูกเป็นของตนเองก็ต้องมีสถานภาพเป็นแม่อีกเพิ่มขึ้น สรุปแล้วในคนคนเดียวทั้งนั้นสตรีต้องมีสถานภาพมากกว่าหนึ่ง คือเป็นทั้งลูก เป็นทั้งภรรยาและเป็นทั้งแม่ในขณะเดียวกัน สตรีมีบทบาทที่แตกต่างกัน บทบาทและสถานภาพสตรีมลายู เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นที่รู้จักกัน เพราะเป็นสิ่งที่พื้นฐานของชีวิตสตรีทุกยุคทุกสมัยทุกเชื้อชาติ แต่จะมีน้อยคนที่จะให้ความสำคัญกับบทบาทและสถานภาพสตรีในฐานะของนักเศรษฐศาสตร์ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจครอบครัว และเศรษฐกิจของชาติในฐานะผู้ใช้แรงงานที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนด้วยเงิน เพราะงานของสตรีมลายูในสมัยก่อนโดยมากจะอยู่ในเขตบริเวณบ้านหรือตามสวนไร่นาเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช่ตามสถานที่ราชการ บริษัท

ห้างร้าน หรือโรงงานเช่นทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามในฐานะที่เศรษฐกิจของชาติในกลุ่มอาเซียนด้วยกันมีพื้นฐานจากระบบเศรษฐกิจทางการเกษตร ประกอบอาชีพในการทำนาเป็นหลัก จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เรามักจะเห็นสตรีมลายูในเขตต่าง ๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จะประกอบอาชีพทำนา ช่วยหาเลี้ยงครอบครัวควบคู่กับสามีเพื่อความสุขสบายของสมาชิกในครอบครัวทุกคน ลูกจะได้มีข้าวกิน มีเงินซื้อเสื้อผ้า มีเงินให้ลูกไปเรียนหนังสือ เรามักจะเห็นภาพครอบครัวชาวมลายูตามบ้าน ๆ ช่วยกันทำงานอย่างแข็งขัน พ่อจูงวัวหรือควายแบกคันไถไปไถนา แม่อุ้มลูกหิ้วปิ่นโตเดินตาม ยามลูกหลับแม่อุ้มลูกใส่เปลไต่ต้นไม้ใหญ่ แล้วลงไปช่วยพ่อทำนาอยู่ใกล้ ๆ ภาพชีวิตเหล่านี้จะเป็นที่มาของใจความหลักในบทเพลงกล่อมเด็กมลายูที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าบทเพลงอื่นๆ และเป็นเครื่องยืนยันบทบาทสตรีในด้านเศรษฐกิจ ดังบทเพลงต่อไปนี้

9. Ndoi-ndoi cak

Cak makan padi

Anak duduk teriak

Mak dia mana petgi

Ndoi-ndoi cak

Cak makan padi 8

Anak jangan teriak

mak ketam padi

(เรื่องเดียวกัน : 144)

เปลเอ๋ยเปลนภรรยา

นภรรยาจกกินข้าวเปลือก

ลูกน้อยร้องรำให้

แม่เจ้านั้นไปไหนเล่าเอ๋ย

เปลเอ๋ยเปลนภรรยา

นภรรยาจกกินข้าวเปลือก

ลูกเจ้าเจ้าย่าร้องให้

แม่เจ้าต้องเกี่ยวข้าวเอ๋ย

สตรีทุกยุคทุกสมัยเป็นผู้ที่มีความขยัน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในขณะที่เลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน สตรีมักจะหางานบ้านหรืองานฝีมือทำไปด้วยอยู่ตลอดเวลา แม้ในขณะที่ทำนาช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวนางก็จะหอบหิ้วเอาลูกไปท้องนาด้วย เกี่ยวข้าวไปปลอบลูกไปเพื่อไม่ให้เสียงานการ ภาพลักษณะสตรีในบทเพลงกล่อมลูกข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบทบาทสตรีผู้เป็นแม่ที่ไม่เฉพาะจะต้องเป็นผู้หาอาหารมาเลี้ยงดูครอบครัวแล้ว ยังจะต้องลงมือทำนาผลิตอาหารเลี้ยงคูกับชายหัวหน้าครอบครัวอยู่ตลอดเวลาด้วยความเต็มใจ

10. Uk-uk burung hantu

Burung punai jalan malam

Hamba dakap tempayan budu

Gamakkah orang bujang

บทเพลงนี้มีความนัยเปรียบหญิงหม้ายกับไหบูดู ซึ่งบูดูนั้นเป็นอาหารพื้นถิ่นของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนของไทยและรัฐกลันตัน ตรังกานูของมาเลเซีย ที่เป็นที่ยอมรับไม่แพ้กับน้ำพริกกะปิ แต่หลายต่อหลายคนไม่กล้ายอมรับต่อสาธารณชนว่าตนชอบกินน้ำบูดู เช่นเดียวกับแม่หม้ายไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ถือเป็นหญิงมีตาหนี หญิงมีคาว เหมาะที่ชายจะจีบไว้เล่น ๆ มากกว่าจะจริงจัง เช่นกับเด็กสาวที่เป็นที่หวงแหนของพ่อแม่ดังที่กล่าวมาแล้วเมื่อตอนต้น

ในฐานะที่เพลงกล่อมลูกมีไว้เพื่อกล่อมลูกให้นอนหลับฝันดี มีเรื่องราวที่แวดล้อมกับชีวิตและบุคคลที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดคือ แม่ เนื้อหาจึงผูกพันเกี่ยวโยงกับเรื่องของความรักที่แม่มีต่อลูก เรื่อง

จากบทเพลงกล่อมลูกหลายต่อหลายเพลงที่ยกมานั้นจะเห็นว่าสตรีมลายูนี้นับว่ามีความสำคัญต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติเรื่อยมา แต่สตรีมลายูเหล่านั้นก็ไม่วายจะเป็นที่ล้อเลียนของสังคมโดยเฉพาะสตรีที่มีฐานะเป็นหญิงหม้าย จะเป็นด้วยสาเหตุใดก็ตาม หญิงหม้ายมักจะถูกมองว่าเป็นคนขี้เหงา หรือว่าเหว่ อ่อนไหว หรือหลงคารมขายได้ง่าย ลองมาพิจารณาบทเพลงกล่อมลูกมลายูบทต่อไปนี้

อุ...นกฮูกขับขาน

นกเป้านั้นออกเที่ยวกลางคืน

ตัวข้าตันไปทอดเอาให้น้ำบูดู

เพราะไม่รู้ดีกว่าทอดสาวหม้ายเอ๋ย

ราวการอบรมสั่งสอนเพื่อให้ลูกเป็นคนดี เรื่องของชีวิตการประกอบอาชีพของบุคคลในสังคม เช่น แม่ที่ไม่ว่างเว้นจากการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ควบคู่กับการต้องเลี้ยงดูลูก ทั้งนี้เพื่อสร้างสามัญสำนึกของลูกให้ลูกพึงรักและเห็นใจแม่ จากบทเพลงกล่อมลูกที่ได้ยกมาอภิปรายทั้งหมดนั้นจึงเป็นภาพสะท้อนบทบาทและสถานภาพสตรีมลายูทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ในทุก ๆ ด้าน คือ ในระบบครอบครัว ทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาได้เด่นชัด ยกเว้นบทบาทของสตรีในทางการเมืองที่ไม่มีปรากฏ ทั้งนี้เพราะบทเพลงกล่อมลูกเป็นบทเพลงระดับชาวบ้านที่มีชีวิตอยู่อยู่กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และแต่งไว้สำหรับกล่อมลูกนอนเพื่อที่ตนจะได้เอาเวลาไปทำงานต่อ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เป็นนักปกครอง สิ่งนี้จึงไม่ได้

อยู่ในความสนใจของชาวบ้านสมัยก่อนเท่าที่ควร และ
ไม่ได้เป็นค่านิยมของคนในสังคมสมัยก่อนที่ต้องปลูก
ฝังลูกสาวให้เป็นนักปกครอง เป็นเจ้าคนนายคน ดังเช่น
ค่านิยมการเลี้ยงดูลูกชาย

บรรณานุกรม

- Jamaludin Hashim, "Sebahagian Pantun dan Nyanyian Rakyat Kedah" ใน *Intisari Kebudayaan melayu Kedah* Kedah : Majlis Kebudayaan Negeri Kedah, 1986.
- Hamidah Hussin *Wanita Islam : Beberapa Nasihat Dan Peringatan* Kuala Lumpur : Dewan Pustaka Fajar, 1988.
- Harun Mat Piah *Puisi Melayu Tradisional : Satu Pembicaraan Genre dan Fungsi* Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka, 1976.
- Nureeyan Saleh *Lagu Dodol Melayu Patani : Satu Kajian Budaya* M.A. Thesis Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi 1992.
- มัลลิกา คณารักษ์ เพลงกล่อมเด็กไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร กรุงเทพฯ 2523.

